

اهمیت موضوع پیاده روی اربعین در مصاحبه با حجت‌الاسلام احمد رضا دردشتی

واژه «اربعین» به معنای چهل در ادب اسلامی جایگاه برجسته‌ای دارد، همچنان که در ادب فارسی هم به این معنا توجه شده است. عدد اربعین (چهل) در قرآن کریم از ویژگی خاصی برخوردار است.

آران نیوز-مروری گذرا بر روایات پیامبر و اهل بیت (ع) به خوبی نشان می‌دهد که از منظر فرهنگ ناب شیعه زیارت امام حسین (ع)، گریه و سوگاری بر مصائب آن امام و بزرگداشت ایام شهادت آن حضرت و یاران مظلومش، از جایگاه بلند و برجسته‌ای برخوردار است. روایات معتبر اسلامی از اهمیت این مسأله و تأکید پیشوایان دین بر زنده نگهداشتن یاد و خاطره جان‌بازی‌های شهیدان کربلا حکایت می‌کند. تعبیری که در روایات ما در این باره وارد شده و پاداش‌های گوناگونی که بر این امر مژده داده شده است، بسیار شگفت‌انگیز است.

امام صادق (ع) فرمود: خداوند خیر هر کس را بخواهد، دوستی امام حسین و دوستی زیارت او را در دلش می‌افکند و برای هر کس بد بخواهد، بغض امام حسین و بغض زیارت او را در قلبش قرار می‌دهد، امام رضا (ع) فرمود: هر کس اباعبدالله را در کنار نهر فرات زیارت کند، مانند کسی است که خداوند را در بالای عرش زیارت کرده است. محمد بن مسلم از امام باقر (ع) روایت کرده است که فرمود: اگر مردم می‌دانستند چه برکاتی در زیارت امام حسین (ع) نهفته است، از اشتیاق زیارت او می‌مردند و نفس‌هاشان از حسرت به شماره می‌افتاد! گفتم مگر چه برکاتی در زیارت امام حسین (ع) نهفته است؟ امام (ع) فرمود: هر کس امام حسین (ع) را از روی اشتیاق زیارت کند، خداوند پاداش هزار حج مقبول و هزار عمر پاکیزه و پاداش هزار شهید از شهدای بدر و پاداش هزار روزه‌دار و ثواب هزار صدقه مقبول و پاداش آزادی بندای که برای خدا آزاد شده باشد، برای او مقرر می‌فرماید!

روایات اهل بیت (ع) در فضیلت زیارت امام حسین (ع) از راه دور و نزدیک در حد تواتر معنوی و دست کم در حد روایات مستفیض است، این امر جای شکی باقی نمی‌گذارد که زیارت آن امام همام از بزرگ‌ترین موجبات قرب الی الله است و هیچ عمل مستحبی در فضیلت به پای آن نمی‌رسد. امامان اهل بیت (ع) هم در گفتار و هم در رفتار بر این موضوع مهم تأکید کرده‌اند، آن بزرگواران از هر فرصت و به هر بهانه بهره می‌جستند تا یاد و خاطره حضرت سیدالشهداء و اصحابش زنده‌تر و پویاتر شود و غبار گذر زمان و سایه سنگین دشمنی‌ها بر آن ننشیند و نیفتد، بنا به اهمیت موضوع پیاده‌روی اربعین با حجت‌الاسلام احمد رضا دردشتی مدیر گروه شبهه‌شناسی مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات حوزه علمیه قم گفت‌وگو کردیم که مشروح آن در ادامه می‌آید:

*به عنوان سؤال نخست بفرمایید که «اربعین» در منابع دینی و فرهنگی به چه معنا است؟

-واژه «اربعین» به معنای چهل در ادب اسلامی جایگاه برجسته‌ای دارد، همچنان که در ادب فارسی هم به این معنا توجه شده است. عدد اربعین (چهل) در قرآن کریم از ویژگی خاصی برخوردار است. مثلاً خداوند متعال وقتی با حضرت موسی (ع) برای دریافت الواح تورات وعده مناجات و عبادت می‌گذارد، ابتدا سی شب و سپس با 10 شب دیگر آن را کامل می‌کند؛ یعنی حضرت موسی (ع) پس از چهل شب مناجات با خداوند توفیق می‌یابد، الواح تورات را از خداوند دریافت کند!

و با موسی سی شب وعده گذاشتیم و آن را با ده شب تمام کردیم. پس او مدت زمان مناجات با پروردگارش را در چهل شب تمام کرد.

عدد اربعین در فرهنگ فارسی هم مورد توجه بوده است. کلمات مرکبی مانند چهل‌دختر، چهل‌چراغ و چهل‌اختران در شعر و ادب فارسی و نیز فرهنگ عامه مردم، اهمیت عدد چهل در فرهنگ ایرانی را نشان می‌دهد.

در آیه‌ای دیگر، چهل سالگی مقطع کمال عقلی و رشد معنوی انسان‌ها معرفی شده است:

و احسان به پدر و مادر را به انسان سفارش کردیم، مادرش او را با ناخوشی باردار شد با ناخوشی (سختی) بر زمینش نهاد و دوران بارداری و از شیر گرفتنش، سی‌ماه است تا آن هنگام که به بالاترین حد از رشد خود و چهل سالگی رسید، گفت: خداوند! یاریم ده تا نعمت را سیاس گذارم؛ نعمتی که بر من و پدر و مادرم انعام کردی و عمل صالحی که تو از

آن خشنودی، انجام دهم و کار را درباره فرزندانم به سامان کنی؛ یقیناً به سوی تو بازگشتم و من از تسلیم‌شدگانم!

در روایات اسلامی هم عدد اربعین (چهل) منزلت و سر خاصی دارد. به این روایات توجه کنید:

امام‌صادق (ع) فرمود: هر کس چهل حدیث از احادیث ما را حفظ کند، خداوند در روز قیامت او را عالمی فقیه برانگیزد.

پیامبر اکرم (ص) فرمود: هر کس چهل روز از حلال بخورد، خداوند قلب او را نورانی کند.

جالب است بدانیم که پیامبر اکرم (ص) در چهل سالگی به رسالت مبعوث شد. توبه حضرت آدم پس از چهل روز گریه و زاری به درگاه خداوند پذیرفته شد. کسی که شراب بنوشد تا چهل روز نمازش مقبول نیست. کسی که چهل روز گوشت نخورد، ذهنش کند شود ... این‌گونه روایات که شمار آن هم بسیار است، از اهمیت عدد اربعین و اسرار نهفته در آن حکایت می‌کند.

عدد اربعین در فرهنگ فارسی هم مورد توجه بوده است. کلمات مرکبی مانند چهل‌دختر، چهل‌چراغ، چهل‌قلندر، چهل‌اختران، چهل‌ستون، ... در شعر و ادب فارسی و نیز فرهنگ عامه مردم، اهمیت عدد چهل در فرهنگ ایرانی را نشان می‌دهد.

حافظ می‌فرماید: چل سال رنج کشیدیم و عاقبت/تدبیر ما به دست شراب دوساله بود

*دلایل اهمیت اربعین حسینی در فرهنگ شیعی چیست؟

-شاید یکی از عوامل برجسته شدن و اهمیت یافتن اربعین حسینی در میان دوستان اهل بیت (ع) روایت مشهوری است که از امام عسکری (ع) نقل شده است: علامات مؤمن (شیعه) پنج چیز است:

51.1 رکعت نماز در شبانه روز (17 رکعت واجب و 34 رکعت نافله). 2. زیارت اربعین 3. قرار دادن انگشتری در دست راست 4. پیشانی بر خاک مالیدن 5. بلند گفتن بسم الله الرحمن الرحیم در نماز.

در این روایت امام عسکری (ع) زیارت اربعین را یکی از نشانه‌های شناخت شیعیان اهل‌بیت معرفی می‌کند. به راستی سز این امر چیست؟ ما در آموزه‌های شیعه اعمال و یا عقاید فراوانی داریم که می‌توان آنها را به عنوان علامت شیعه محسوب کرد.

*چرا در این میان این همه مناسک مختلف بر زیارت اربعین اصرار دارند؟!

-توجه عمیق و جامع به حوادث عاشورا تا اربعین می‌تواند تا حدی سز این امر را آشکار کند. اربعین مقطع پایان یافتن اسارت اهل بیت (ع)، کامل‌شدن رسالت حضرت زینب (س) و امام سجاد (ع) در رسوا ساختن یزیدیان و رساندن پیام خون سرخ حسین به گمراهان کوفی و شامی است، چه اربعین را آغاز حرکت آن‌ها از شام بدانیم و چه زمان رسیدن‌شان به کربلا.

اما از دیگر سو اربعین، مبدأ حرکت جوشنده و تمام ناشدنی تبلیغ و ترویج فرهنگ حسینی هم هست. از اربعین به این سو است که تمام همت و تلاش امامان اهل‌بیت و شیعیان و دوستانشان صرف زنده نگهداشتن یاد و خاطره امام حسین (ع) و ورود در مبارزه‌های فرهنگی علیه نظام ستمکار اموی و پس از آن نظام عباسی و همه نظام‌های ستمگر در طول

تاریخ است.

اربعین مقطع پایان یافتن اسارت اهل بیت(ع)، کامل شدن رسالت حضرت زینب(س) و امام سجاد(ع) در رسوا ساختن یزیدیان و رساندن پیام خون سرخ حسین به گمراهان کوفی و شامی است

پیام اربعین، پیام پیروزی حق بر باطل و خون بر شمشیر و آغاز شکل جدیدی از نبرد فرهنگی با طاغوت‌های زمانه است. حادثه عاشورا و بر زمین ریختن خون‌های پاک امام حسین(ع) و یاران قهرمانش، بهترین انرژی و سرمایه برای چنین مبارزه تمام‌ناشدنی و مستمر تا قیام قیامت است.

خواندن زیارت اربعین، زیارت کردن امام حسین(ع) در روز اربعین و پاسداشت چنین روزی در میان شیعیان اهل بیت(ع) یکی از برجسته‌ترین عوامل تقویت هویت شیعی است. از اربعین است که هویت شیعی جان و قالبی تازه می‌گیرد و با استمداد از نیروی شگرف عاشورا، ظهور پرقدرتی را در عرصه‌های سیاسی و فرهنگی و نظامی از خود نشان می‌دهد.

اربعین آموزنده‌ی این تفکر الهی است که اگر چه باطل مانند کفی بر روی آب ممکن است کوتاه زمانی به جولان و هیجان، افکار عمومی را در دست گیرد و حق‌طلبان را گرفتار قتل، اسارت و انواع بلاها کند، اما عاقبت نیک و پیروزی از آن حق و حق‌طلبان خواهد بود.

دستگاه یزید که با تمام توان برای نابودی حرکت عدالت‌خواهانه امام حسین(ع) به میدان آمده بود، در اربعین به شکست خود اعتراف کرد و اهل بیت(ع) را با احترام به سوی مدینه روانه ساخت. از این مبدأ به بعد شاهد قیام‌ها و حوادثی هستیم که با الهام از قیام امام و یارانش، عرصه را بر حکومت اموی تنگ و آرام آرام زمینه نابودی آن را فراهم می‌کند.

قیام توابعین، قیام مردم مدینه و قیام مختار بن ابی عبید ثقفی در امتداد همین خط پدید می‌آید و بر اندام حکومت جبار اموی لرزه می‌افکند. شیعه با پاسداشت اربعین، پیروزی امام حسین و یارانش را فریاد می‌زند. اگر چه در عاشورا در غم شهادت امام و یارانش می‌گرید و از جناب‌هایی که بر اهل بیت رفته است، مویه می‌کند، اما در اربعین، نتیجه شهادت‌طلبی و جان‌بازی امام و اهل بیتش را به نظاره می‌نشیند. اربعین، شایسته تکریم و بزرگداشت است؛ زیرا اربعین، ثمره عاشورا است و آنچه امام حسین در عاشورا آغاز کرد در اربعین به بار می‌نشیند.

هر کس پیاده به زیارت او برود، خداوند برای هر گامی که بر می‌دارد، حسنه‌ای برایش نوشته، گناهی از او پاک کرده و درجه‌ای به رتبه او می‌افزاید؛ هنگامی که به آنجا برسد *پیاده‌روی اربعین که به عنوان نماد شور و شعور شیعی مطرح است، از چه زمانی باب شد؟

-به درستی نمی‌دانیم که رسم پیاده‌روی اربعین از کی و توسط چه کسی یا کسانی بنیان نهاده شده است. اما به یقین مراسمی با شکوه و تأثیرگذار در تکریم اربعین و تعظیم شعائر الهی است. البته در روایات ما تصریحاً یا تلویحاً پیاده‌رفتن به برای زیارت امام حسین(ع) بزرگ داشته شده و ثواب عظیمی برای آن وعده داده شده است. بنابر روایات ما هرگونه رنج و سختی که زائر در راه زیارت امام حسین(ع) بر خود هموار می‌کند، او را مستوجب پاداش الهی می‌کند، علی بن میمون صانع از امام صادق(ع) روایت کرده که فرمود: ای علی!

به زیارت امام حسین(ع) برو و از این کار فروگذار نکن! عرض کردم: ثواب زیارت کننده او چیست؟ فرمود: هر کس پیاده به زیارت او برود، خداوند برای هر گامی که بر می‌دارد، حسنه‌ای برایش نوشته، گناهی از او پاک کرده و درجه‌ای به رتبه او می‌افزاید؛ هنگامی که به آنجا برسد، خداوند دو فرشته بر او می‌گمارد تا آنچه از اعمال خیر در زیارت از او سر می‌زند، بنویسد و هر آنچه اعمال شر و زشت از او سر می‌زند، بنویسد و هر آنچه شر و زشت از او سر می‌زند ثبت نکنند. وقتی که قصد بازگشت می‌کند، با او وداع می‌کنند و می‌گویند: ای ولی خدا! بخشیده شدی! تو از حزب خدا، حزب رسول او و حزب اهل بیت رسول او هستی.

به خدا سوگند! هرگز آتش جهنم را نخواهی دید و او هم تو را نمی‌بیند و بدنت هرگز طعمه آتش نخواهد شد. جابر مکفوف از ابی الصامت نقل کرده که گفت: شنیدم امام صادق(ع) فرمود: هر کس پیاده به زیارت امام حسین(ع) برود، خداوند برای هر قدمی که بر می‌دارد هزار حسنه برای او می‌دارد و هزار گناه را از او پاک می‌کند و رتبه او را هزار درجه بالا می‌برد.

رسم پیاده‌روی از نجف تا کربلا، رسمی کهن در میان مردم عراق و مجاوران حرم علوی است. اما پیاده‌روی اربعین از حال و هوای خاصی برخوردار بوده و هست. چند سالی است که شیعیان و دوستان اهل بیت(ع) از سراسر جهان، به ویژه ایران اسلامی همراه با شیعیان عراق در این مراسم با شکوه و معنوی شرکت می‌کنند و هر سال بر شکوه و تأثیرگذاری آن افزوده می‌شود.

مسلماً چنین مراسم ساده ولی با شکوه و پر عظمتی، از جنبه‌های گوناگون آثار و برکاتی را با خود به همراه داشته و دارد، با توجه به طولانی بودن مسیر نجف تا کربلا و مشقت زیادی را که زائر امام حسین(ع) تحمل می‌کند، نیز هزینه‌های بسیاری که برای تأمین امنیت زائران و خدمات رفاهی صرف می‌شود.

*منتقدان از جنبه‌های گوناگونی به این مسأله پرداخته و توسعه چنین مراسمی را موجه نمی‌دانند. می‌گویند چرا به رسم پیاده‌روی اربعین می‌پردازید و آن را به حماسه‌ای شیعی تبدیل می‌کنید؟! این امر می‌تواند به همبستگی و انسجام میان همه فرق اسلامی آسیب رساند و مانع وحدت امت اسلامی شود. می‌گویند پیاده‌روی از نجف تا کربلا مستلزم مشقت زیاد و رنج بدنی فراوان است؛ در حالی که در شریعت اسلامی، تحمیل رنج بر بدن کار درستی تلقی نشده است؟

اگر هدف، متعالی و مقصود، معنوی و برای فرد و جامعه حیاتی باشد، تحمیل مشقت بر بدن روا، بلکه گاه واجب است، کافی است به خود مسأله جهاد و شهادت در فرهنگ اسلامی توجه کنیم

چنین افرادی غافل‌اند که اولاً پیاده‌روی ساده و خالصانه و به قصد زیارت امام حسین(ع) مخصوص شیعیان نیست و بسیاری از اهل سنت نیز در این مراسم شرکت می‌کنند. مراسم پیاده‌روی اربعین هرگز نمایش اقتدار شیعه در برابر دیگر فرق اسلامی نبوده و نیست؛ بلکه نمایش اقتدار جبهه حق در برابر ظلم جهانی است. ثانیاً در شریعت اسلامی جواز و عدم جواز تحمیل مشقت بر بدن، متوقف بر هدفی است که فرد مؤمن در نظر دارد و می‌خواهد با رفتار خود آن را محقق کند. اگر هدف فرد، هدفی مادی و دنیایی باشد، البته تحمیل مشقت بیش از حد طاقت بر بدن، کاری ناروا و نامشروع است.

اما اگر هدف، متعالی و مقصود، معنوی و بلندمرتبه و برای فرد و جامعه حیاتی باشد، تحمیل مشقت بر بدن روا، بلکه گاه واجب است. کافی است به خود مسأله جهاد و شهادت در فرهنگ اسلامی توجه کنیم. جنگ و جهاد در راه خدا سهمگین‌ترین مشقت‌ها و رنج‌ها را بر بدن آدمی تحمیل می‌کند، با این اوصاف جهاد در راه خدا تا سر حد مرگ امری واجب است(چه جهاد دفاعی و چه جهاد ابتدایی).

*کارکردهای پیاده‌روی اربعین را تبیین می‌فرمایید؟

-فارغ از نغدهایی که به چگونگی برپایی مراسم پیاده‌روی اربعین وارد می‌دانیم و آسیب‌هایی که لازم است رفع شود تا این مراسم به اهداف مقدس و ارزشمند خود برسد، مسلماً فواید مهمی بر آن مترتب است که پرداختن هزینه‌هایی به مراتب بیش از این را تجویز می‌کند، در ادامه به پاره‌ای کارکردهای ارزشمند و مفید پیاده‌روی اربعین اشاره می‌کنیم:

1- هجرت نمادین به سوی حجت خدا

امام حسین(ع) مظهر رحمت، هدایت و رهایی‌بخشی خداوند است. امام خلیفه خدا بر زمین و سرپرست مؤمنان است. حضور در محضر امام و بیعت با او و اظهار وفاداری به آرمان‌ها و ارزش‌های او شرط راهیابی به ساحت ایمان و ولایت خداست.(14) فردی که با پای پیاده از نجف تا کربلا می‌رود و پایان سفرش حضور در مضع امام و اعلان بیعت با اوست، در واقع نوعی مهاجرت نمادین را از خود به سمت امام به نمایش می‌گذارد. پیاده روی به سوی حرم امام حسین(ع)، بازسازی نمادین هجرت از خودخواهی به سوی خداخواهی و گذاردن دست بیعت و اطاعت در دست ولی خداست.

زائر با رفتار نمادین خود از ژرفای وجود هجرتی را به سوی ولی خدا شکل می‌دهد که در همه ابعاد و ساحت‌های وجود او(فکری، احساسی و رفتاری) تأثیری شگرف می‌گذارد و او را آماده اطاعت داوطلبانه و جان‌نثاری در راه خدا، به فرمان ولی خدا می‌گرداند. دقت در صورت و معنای مناسک دینی نشان می‌دهد که بخش فراوانی از رفتارهای دینی ما جنبه نمادین دارد. حرکت‌هایی که در نماز انجام می‌دهیم، مناسک حج و بسیاری از رفتارهای دینی دیگر رفتارهایی نمادین و نشانه خضوع و فرمانبرداری از خداوند متعال است.

اگر زائر حسینی در پیاده‌روی به سوی حرم امام حسین(ع) به این جنبه از عمل توجه کند، سفر او و سختی‌هایی که بر بدن خود وارد می‌کند، او را از لحاظ روحی و معنوی آماده ورود به ساحت ولایت ولی خدا می‌سازد و فکر، عاطفه و عمل او را در جهت اطاعت از امام و بهره‌گیری از هدایت تام و کامل او که همان هدایت الهی و اطاعت از خداست، حرکت می‌دهد.

2- تقویت هویت شیعی

این مراسم در قالبی ساده، ملایم و نرم و عاری از هرگونه خشونت و تعرض به دیگر فرق اسلامی، شیعیان را به عنوان امتی مقتدر و با صلابت معرفی کرده است. شیعه از همان ابتدای شکل‌گیری در زمان پیامبر(ص) تا کنون، تاریخ پرفراز و نشیب، خونبار و دشواری را پشت سر گذشته است. شیعیان همواره اقلیتی تحت ستم و جفا بوده و قدرت‌های حاکم، خواهان هضم آن‌ها در اکثریت، بلکه نابودی آن‌ها بوده‌اند. امروزه که دشمنی با اسلام و تشیع ابعاد به مراتب خطرناک‌تر و کشنده‌تری را به خود گرفته و دشمن با ابزارهای مختلف فرهنگی، سیاسی و نظامی در صدد نابودی مکتب تشیع است و خاموش کردن چراغ اهل بیت(ع) است، استفاده از همه ابزارهای مشروعی که به تقویت هویت مذهبی و تحکیم انسجام درون مذهبی و نمایش اقتدار و صلابت شیعه در برابر قدرت‌های ظالم جهان مدد می‌رساند، وظیفه‌ای مهم و ضروری است. فرزندان ما باید به شیوه‌های گوناگون با هویت مذهبی شیعی خود آشنا شوند و آن را در درون خود ریشه‌دار کنند. سوگواری سالار شهیدان حضرت اباعبدالله(ع) یکی از مؤثرترین رسومی است که به تبیین و ترویج معارف اسلامی و تقویت پایه‌های فرهنگ اهل بیت در طول تاریخ یاری رسانده است. مراسم پیاده روی اربعین که با حضور عاشقانه و خالصانه دوستان اهل بیت، فارغ هر ملیت و زبان انجام می‌گیرد، یکی از بهترین فرصت‌های آشنایی و تعمیق روابط معنوی، سیاسی و فرهنگی شیعیان جهان است. این مراسم در قالبی ساده، ملایم و نرم و عاری از هرگونه خشونت و تعرض به دیگر فرق اسلامی، شیعیان را به عنوان امتی مقتدر و با صلابت معرفی کرده و ضمن به نمایش گذاردن مناسک شیعی، پیام وحدت، یکپارچگی و هوشیاری آن‌ها را به دشمنان و بدخواهان فریاد می‌زند. البته این مهم وقتی به کمال خود قابل‌دستیابی است که زائران حرم حسینی در کنار شور و هیجان مقدسی که در این مراسم از خود نشان می‌دهند، جنبه‌های معرفتی آن را نیز دریابند و با توجه به آن در این مراسم شرکت کنند. از این رو یقیناً مسئولیت عالمان دینی خصوصاً نهاد مقدس مرجعیت دینی شیعه در جهت افزایش معرفت شیعیان و آشناکردن هر چه بیش از پیش زائران به فرهنگ ناب عاشورا، مسئولیتی مهم و اجتناب‌ناپذیر است. بنابراین توجه به ظرفیت‌های عظیم این مراسم و نیز تأمل در آسیب‌هایی که می‌تواند بر جنبه‌های مثبت آن سایه افکنده و آن را در حد یک رفتار هیجانی فروکش‌کننده تنزل دهد، ضروری است.

منبع: فارس نیوز